

Indledningen er redigeret af Kirsten Vad og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved ph.d. Vibeke A. Pedersen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Hjertefuglen”

ved Emilie Karner Hansen

Indhold

1 Anledning

1.1 Åbningstalens indhold

2 Digtet

2.1 Form og forlæg

2.2 Indhold

3 Anvendt litteratur

1 Anledning

Så længe Grundtvig levede, bidrog han så vidt muligt med en tale ved åbningshøjtidelighederne på Marielyst Højskole (læs mere om højskolen og åbningshøjtidelighederne i [indledningen til \[Taler ved åbningerne af Marielyst Højskole\]](#)). Talerne var som regel korte, men slog en eller anden god, dyb tanke fast (Rosendal 1906, s. 87). Ofte illustrerede Grundtvig sine pointer i talerne med ordsprog og nordiske myter, som kunne danne et fælles udgangspunkt for eleverne. Indimellem skete det, at disse pointer på opfordring af højskolen fandt vej ind i et digt eller en sang, som eleverne kunne synge under opholdet.

Ved vinterskolens åbning den 3. november 1870 holdt Grundtvig traditionen tro tale. Kort efter udkom digtet “Hjertefuglen” (*Dansk Folketidende*, nr. 48, 1. december 1870, s. 187), der i indhold er tæt beslægtet med talen. Digtet blev sandsynligvis skrevet på opfordring af højskolen, og det blev senere trykt i en sparsomt udstyret folder til højskoleeleverne (jf. Johansen 1952, s. 352).

1.1 Åbningstalens indhold

Grundtvigs tale kredsede om den danske folkeånd og folkesang (talen er udgivet på *Grundtvigs Værker* og kan findes [her](#)). Talens pointer illustreredes med den i Grundtvigs barndom kendte sangleg “Rige Fugl og fattige Fugl” (se fx Grundtvig 1857, s. 145).

Grundtvig talte om, at han i en drøm havde set sig selv i færd med at tale for højskoleeleverne om denne børneremse. Det forstod han som et varsel om, at remsen i fremtiden ville “bidrage mægtig til at besvare det brændende Spørgsmaal, hvad de saakaldte Folke-Aander egenlig er”. Han mente, at hvor man huskede remsen, ville den virke som kilde til at se den danske folkeånd “vise sig i Skikkelse af en lille fattig Fugl, der synger sig rig og synger Folket glad og lykkelig ved at bede den rige Fugl, som er Menneske-Slægtens Aand, om Lidt af hans Overflødighed” (Grundtvig 1870, s. 175).

Grundtvig afsluttede talen med at pointere, at folkeåndens sang virker i samme grad, som den finder genlyd i folket, hvorfor hans håb er, at den danske folkesang år for år må lyde mere levende på den folkelige højskole (jf. Grundtvig 1870, s. 175).

2 Digtet

2.1 Form og forlæg

“Hjertefuglen” består af 13 strofer a fem vers. De sidste tre vers udgør et omkvæd, som gentages i hver strofe, mens de første to vers bærer den fremadskridende tekst. Teksten bygger på remsen om den rige og den fattige fugl samt på Grundtvigs pointer i åbningstalen fra den 3. november.

Børneremsen er dog ikke digtets eneste forlæg. Strofeformen og 1.-strofens indhold stammer fra den kendte svenske vise med førstelinjen “Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre”, som Grundtvig formodentlig havde mødt i Abrahamsen, Nyerup og Rahbeks folkeviseudgave *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen* (1814, s. LXXXIV. Se også indledningen til *Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad*, [afsnit 4.6.1](#)). “Hjertefuglen” gentager den kendte strofe, dog med en ændring i rytmen i form af en stavelse mere i 2. linje; og omkvædets anden linje er omskrevet fra “dybe Dale” til de “mere hjemlige ‘grønne Sale’” (Rubow 1937, s. 19).

Grundtvig er adskillige gange vendt tilbage til strofen “Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre”. “Hjertefuglen” er den sidste af hans seks forskellige videredigtninger, hvoraf fire blev trykt i hans levetid (jf. Koch 1925). 1.-strofen slår ikke meget fast, og Grundtvigs videredigtninger har bevæget sig i helt forskellige retninger. Fuglen har bl.a. optrådt som fønixfuglen (Grundtvig 1840), som folkeviserne (Grundtvig 1847) og som modersmålet (Grundtvig 1850). Disse forskellige fugledigtes symbolik kan siges at samles i “Hjertefuglen”, hvor den gamle vise for Grundtvig bliver et symbol for folkesangen (jf. Rubow 1937, s. 19; 11). De nævnte digte er udgivet på *Grundtvigs Værker* og kan findes [her](#) (1840), [her](#) (1847) og [her](#) (1850).

Læs mere

Grundtvigs videredigtninger af visen er gennemgået nærmere af Carl Koch

(1925, s. 88-103). Enkelte af hans tolkninger imødegås af Helge Toldberg i hans gennemgang af Fønikssymbolet i Grundtvigs forfatterskab, hvortil han knytter denne gruppe af digte (1950, s. 205-207).

2.2 Indhold

Den første fugl, som jeget bemærker, er den rige fugl med kraftfuld sang og rige farver, som flyver af sted med sin store flok (strofe 2-4). Dernæst får han øje på den fattige, grå fugl, der flagrer alene over de sjællandske marker. Den er ikke så storslået som den rige fugl, men dens sang er uforglemmelig, fordi den "klang alt som min egen Moders Stemme" (strofe 5-6).

Den rige fugl har alverdens sang i sin magt (strofe 8), men hvis de andre fugle beder om det og har plads i brystet, kan de få del i sangen (strofe 9). Den fattige fugl modtager således "Sangens Fylde som en Naadegave" (strofe 10). Grundtvig udlagde i åbningstalen den rige fugl som menneskeånden, mens den fattige fugl repræsenterer den danske folkeånd, som i digtets sidste strofer bliver rig på sang, fordi folkehjertet er rigt og modtageligt (strofe 11). Som en Fugl Fønix genopstår den gamle danske folkeånd (strofe 12), når den finder genlyd i folkets hjerte.

Digtet slutter med at opfordre danskerne til at gøre sig i stand til at høre sangen og lade sig påvirke i hjertet, så folkeånden kan blive levende og rig (strofe 13). Digtet formidler således en pædagogisk pointe til højskolens elever om, hvordan de kan medvirke til at levendegøre folkeånden gennem modersmålets sange.

3 Anvendt litteratur

- Abrahamson, Werner Hans Frederik, Rasmus Nyerup & Knud Lyne Rahbek (1812-1814) *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen; efter A.S. Vedels og P. Syvs trykte Udgaver og efter haandskrevne Samlinger udgivne paa ny*, bind 1-5: bind 5 (1814). København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840) "[Efterklingsdigt II]" i *Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad förstegang udgivet med Indledning, Fordanskning og Efterklang*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1847) "Den danske Ungdom" i *Danske Kæmpeviser til Skole-Brug*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1850) *Seiers-Torsdagen i Juli 1850*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1870) "[Tale ved åbningen af Marielyst Højskole 3. november 1870]" i *Dansk Folketidende*, 11. november 1870, nr. 45, s. 175. København.
- Grundtvig, Svend (1857) *Gamle danske Minder i Folkemunde: Folkeæventyr, Folkeviser, Folkesagn og andre Rester af Fortidens Digtning og Tro, som de endnu leve i det danske Folks Erindring*, 2. udgave. København.

- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4: bind 3 (1952). København.
- Koch, Carl (1925) *Grundtvigske Toner. Studier og Betragtninger*. København.
- Pedersen, Vibeke A. (2018) "Indledning til 'Fugl Phønix', *Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad förstegang udgivet med Indledning, Fordanskning og Efterklang* og 'Phenix-Fuglen'" i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Rosendal, Hans (1906) *Grundtvigs Højskole 1856-1906*. Kolding.
- Rubow, Poul V. (1937) *Gejstlige og Verdslige Breve*. København.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs Symbolverden*. København.
- Yde, Henrik (2017) "Indledning til [Taler ved åbningerne af Marielyst Højskole]" i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).